

MARTYNA CZARNECKA^{1*}, MARIOLA ŻELAZKOWSKA²

¹ Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie;

² Akademia Mazowiecka w Płocku;

* Autor korespondencyjny: martyna.czarnicka@uksw.edu.pl;

M.C. <https://orcid.org/0000-0003-4804-1728>; M.Ż. <https://orcid.org/0000-0001-6567-9892>

Otrzymano: 2026-02-12; Poprawiono: 2006-03-07; Przyjęto: 2026-03-11; Opublikowano on-line: 2026-08-28

KS. PROF. DR HAB. JAROSŁAW MICHAŁSKI (1964–2024)

REV. PROF. JAROSŁAW MICHAŁSKI (1964–2024)

Streszczenie: Artykuł ma charakter wspomnieniowy i poświęcony jest ks. prof. dr. hab. Jarosławowi Michałskiemu (1964–2024), pedagogowi, badaczowi i nauczycielowi akademickiemu. Celem tekstu jest przedstawienie najważniejszych etapów jego życia, drogi naukowej, aktywności dydaktycznej oraz zaangażowania organizacyjnego i społecznego. Autorzy syntetycznie omawiają rozwój jego zainteresowań badawczych, obejmujących pedagogikę religii, filozofię wychowania, problematykę sensu życia oraz personalistyczno-egzystencjalne podstawy edukacji. W artykule zaprezentowano również najważniejsze publikacje, projekty badawcze, aktywność międzynarodową oraz funkcje pełnione w środowisku akademickim. Szczególnie miejsce zajmuje charakterystyka jego koncepcji pedagogicznej, łączącej perspektywę aksjologiczną, hermeneutyczną i egzystencjalną. Tekst ukazuje ks. prof. Michałskiego jako uczonoego, który łączył refleksję teoretyczną z praktyką dydaktyczną i działalnością na rzecz rozwoju pedagogiki. Artykuł stanowi próbę uporządkowanego przedstawienia dorobku badacza oraz utrwalenia pamięci o jego wkładzie w rozwój pedagogiki religii i filozofii wychowania.

Słowa kluczowe: Jarosław Michałski, pedagogika religii, filozofia wychowania, sens życia

Abstract: The article is a commemorative text devoted to Rev. Prof. Jarosław Michałski (1964–2024), an educator, researcher, and academic teacher. Its aim is to present the most important stages of his life, scholarly development, teaching activity, and organizational and social engagement. The authors briefly discuss the development of his research interests, including religious pedagogy, philosophy of education, the meaning of life, and the personalist-existential foundations of education. The article also presents his major publications, research projects, international activity, and the academic roles he held. Particular attention is given to his pedagogical concept, which combined axiological, hermeneutic, and existential perspectives. The text presents Rev. Prof. Michałski as a scholar who connected theoretical reflection with teaching practice and with efforts to develop pedagogy. The article is an attempt to provide

a structured account of his scholarly output and to preserve the memory of his contribution to the development of religious pedagogy and philosophy of education.

Keywords: Jarosław Michalski, religious pedagogy, philosophy of education, meaning of life

Ksiądz Profesor Jarosław Michalski odszedł do domu Pana 27 grudnia 2024 roku w Toruniu, w roku podwójnego jubileuszu: 60. rocznicy urodzin oraz 35-lecia swojej działalności naukowej. Pozostanie w pamięci jako wybitny uczony, ceniony pedagog i oddany duszpasterz, który do ostatnich chwil życia dzielił się swoją wiedzą, doświadczeniem i głęboką duchowością.

Urodził się w Ostródzie, gdzie ukończył szkołę podstawową oraz Liceum Ogólnokształcące im. Jana Bażyńskiego, w którym w 1983 roku zdał egzamin maturalny. W latach 1983-1989 odbył studia filozoficzno-teologiczne w Wyższym Seminarium Duchownym „Hosianum” w Olsztynie oraz na Wydziale Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, zwieńczone uzyskaniem tytułu magistra teologii. Pracę magisterską pt. *Wychowanie do życia w rodzinie trwałej w aspekcie prawnego-duszpasterskiego* przygotował pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Tadeusza Pawluka.

Po święceniach kapłańskich w 1989 roku ks. prof. Jarosław Michalski rozpoczął posługę jako wikariusz w parafii Chrystusa Odkupiciela w Olsztynie, równocześnie ucząc religii w IV Liceum Ogólnokształcącym w tym mieście. W 1991 roku podjął studia doktoranckie z katechetyki na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz równoległe studia magisterskie z pedagogiki. W 1994 roku obronił pracę doktorską pt. *Katecheza parafialna w Polsce po Soborze Watykańskim II. Studium pastoralno-katechetyczne*, napisaną pod kierunkiem prof. dra hab. Mieczysława Majewskiego. Rok później uzyskał tytuł magistra pedagogiki na podstawie pracy dotyczącej wyznaniowości szkoły w Polsce w okresie międzywojennym, przygotowanej pod opieką prof. dr hab. Teresy Kukołowicz.

W czasie studiów ks. prof. Jarosław Michalski czterokrotnie przebywał w Österreichisch-Amerikanische Gesellschaft w Wiedniu na kilkumiesięcznych stypendiach, które zakończył egzaminem Goethe-Institut w Monachium, uprawniającym do nauczania języka niemieckiego. W 1995 roku był także stypendystą Uniwersytetu w Augsburgu, gdzie pod kierunkiem prof. dra hab. Fritza Weidmanna rozwijał badania w obszarze porównawczej filozofii wychowania i pedagogiki religii. Również w 1995 roku ks. prof. Jarosław Michalski rozpoczął studia na Papieskim Uniwersytecie Salezjańskim w Rzymie, które ukończył w 1999 roku obroną rozprawy doktorskiej pt. *La riforma del curricolo nel liceo, soprattutto cattolico, in Polonia, esaminata in una prospettiva comparata con Italia e Germania. Applicazione del metodo Problem Solving di Brian Holmes*, przygotowanej pod kierunkiem prof. Guglielmo Malizii. W tym okresie dwukrotnie odbył także kilkumiesięczne pobyty studyjne w National Foundation for Educational Research – University College w Londynie.

**Ks. prof. dr hab.
Jarosław Michalski
(1964–2024)**

Dyrektor Instytutu Pedagogiki UKSW

Od października 1999 roku ks. prof. Jarosław Michalski pracował jako adiunkt w Katedrze Socjologii Edukacji i Polityki Oświatowej, w nowo powstałym Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie. W kolejnych latach prowadził intensywne badania porównawcze nad polskim i niemieckim systemem edukacji religijnej, analizując m.in. zjawiska kryzysów religijnych w procesie szkolnego nauczania religii.

W latach 1999-2003 kilkakrotnie przebywał zagranicą. Wyjazdy te związane były z zainteresowaniami naukowymi oraz prowadzonymi badaniami (2000 r. Institut für Erziehungswissenschaften – Uniwersytet w Wiedniu; 2001 r. – Lehrstuhl für Didaktik des Katholischen Religionsunterrichts und Religionspädagogik, Uniwersytet w Augsburgu; 2002 r. – Facoltà di Scienze dell'Educazione, Papieski Uniwersytet Salezjański w Rzymie; 2003 r. – Institut für Erziehungswissenschaften, Uniwersytet w Würzburgu). Podsumowaniem tych doświadczeń były jego wystąpienia na konferencjach naukowych w Polsce i w Niemczech oraz udział w pracach zespołu realizującego projekt badawczy pod kierunkiem prof. dr. hab. Fritza Wiedmanna pt. *Entwicklung der modernen Religionspädagogik*.

Kontakt naukowy z prof. dr hab. Zbigniewem Kwiecińskim na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim sprawił, iż zainteresowanie procesami edukacji religijnej jednostki ks. prof. J. Michalski przeniósł na szersze spektrum refleksji pedagogiczno-filozoficznej. Zajął się wtedy szeroko rozumianymi związkami między edukacją i religią oraz poszukiwaniem kierunków kształcenia, także religijnego, dzieci i młodzieży w Polsce.

W 2000 r. Profesor otrzymał Grant Komitetu Badań Naukowych na realizację projektu badawczego dotyczącego kształcenia religijnego dzieci i młodzieży w Polsce. Celem projektu było znalezienie i przedstawienie właściwych kierunków kształcenia religijnego dzieci i młodzieży w Polsce w warunkach transformacji, pluralizmu i demokracji. Fundamentalnym założeniem tych działań było ukazanie stanu faktycznego tego kształcenia, porównanie go ze standardami edukacyjnymi dostosowanymi do przemian oraz wypracowanie nowych sposobów, co do treści i metod kształcenia religijnego w Polsce. Wyniki tych badań stanowiły podstawę do opublikowania artykułów w czasopismach naukowych oraz wygłaszania referatów na konferencjach w kraju i zagranicą.

W 2005 r. Ksiądz Profesor Jarosław Michalski habilitował się w zakresie pedagogiki na Wydziale Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika na podstawie rozprawy: *Edukacja i religia jako źródła rozwoju egzystencjalno-kognitywnego. Studium hermeneutyczno-krytyczne*. Zwieńczeniem zaś Jego kariery naukowej było uzyskanie tytułu naukowego profesora nauk humanistycznych na Wydziale Nauk Pedagogicznych UMK podpisanego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej dnia 19 czerwca 2012 r.

Ksiądz Profesor Jarosław Michalski był oddanym nauczycielem akademickim. Od października 1999 roku był zatrudniony na stanowisku adiunkta w Katedrze Socjologii Edukacji i Polityki Oświatowej Instytutu Nauk o Wychowaniu w Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie. W latach 2005-2009 w tym samym uniwersytecie jako profesor nadzwyczajny pełnił funkcję kierownika Zakładu Filozofii i Socjologii Edukacji Wydziału Nauk Społecznych. Od roku 2006 był zatrudniony jako profesor nadzwyczajny na Wydziale Nauk Pedagogicznych w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, gdzie pełnił funkcję kierownika Pracowni Pedagogiki Filozoficznej i Chrześcijańskiej. Następnie w roku 2015 rozpoczął pracę na Wydziale Nauk Pedagogicznych w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie jako profesor zwyczajny, gdzie pełnił funkcję kierownika Katedry Filozofii i Socjologii Wychowania, a kilka lat później objął również stanowisko Dyrektora Instytutu Pedagogiki UKSW, które piastował do dnia swojej śmierci.

Zainteresowania naukowo-badawcze ks. prof. zw. dra hab. J. Michalskiego obejmowały zagadnienia związane przede wszystkim z pogłębioną analizą współczesnej egzystencji człowieka oraz procesu jego kształcenia. W tym obszarze można wyodrębnić kilka, realizowanych we wzajemnych powiązaniach, nurtów i kierunków jego pracy badawczej. Lokuje się one w trzech nurtach:

1. pedagogiki religii i katechezy,
2. związków pedagogiki i wychowania z filozofią hermeneutyczną,
3. pedagogiki personalno-egzystencjalnej.

Każdy z tych obszarów pozostaje w związku z pozostałymi. Główną, łączącą je ośią, jest problematyka kondycji człowieka, uwikłanego w trudności współczesnego

życia, poszukującego odpowiedzi na fundamentalne pytania, znaczenie religii oraz wartości.

Koncepcję pedagogiczną ks. prof. Jarosława Michałskiego można określić jako personalistyczno-egzystencjalną propozycję edukacji, ukierunkowaną na odkrywanie sensu życia w doświadczeniu wychowawczym. U podstaw jego myślenia znajduje się przekonanie, że kształcenie – zarówno ogólne, jak i religijne – powinno sprzyjać formowaniu podmiotowości, czyli zdolności do samodzielnego rozeznawania wartości, podejmowania odpowiedzialnych decyzji i odczytywania własnej sytuacji egzystencjalnej w perspektywie dobra. Inspirując się analizą egzystencjalną Viktora E. Frankla, Profesor widział wychowanie jako proces odkrywania znaczeń, które poprzedzają praktykę – stąd pedagogika sensu nie sprowadza się do przekazu treści, lecz stanowi dialogiczny proces towarzyszenia człowiekowi w jego poszukiwaniach. W jego ujęciu katecheza i edukacja religijna należą do szerzej rozumianej pedagogiki kultury i wartości, a ich istotnym zadaniem jest „wychowanie do wolności sensu”, prowadzące wychowanka od biernej religijności ku autonomicznemu, świadomemu wyborowi dobra. Hermeneutyczny charakter jego koncepcji wyraża się w przekonaniu, że edukacja jest interpretacją: człowiek uczy się żyć, interpretując własne doświadczenia, kulturę i religię w horyzoncie odpowiedzialności etycznej i relacji z drugim. Pedagogika egzystencjalna, jaką proponował, staje się tym samym formą obecności wobec wychowanka – obecności, która nie narzuca odpowiedzi, ale stwarza przestrzeń do ich odkrywania.

Głównym przygotowaniem Księdza Profesora Jarosława Michałskiego do pracy naukowej owocowało jego niezwykłą aktywnością naukową oraz licznymi publikacjami, zarówno naukowymi, jak i popularno-naukowymi.

Monografie autorskie J. Michałskiego

- (1998), *Katecheza parafialna w Polsce po Soborze Watykańskim II. Studium pastoralno-katechetyczne*, Olsztyn, Wydawnictwo Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum”, ss. 234.
- (2001), *W kierunku katechezy ewangelizacyjnej. Przewodnik metodyczny dla katechetów*, Olsztyn, Wydawnictwo Archidiecezji Warmińskiej, ss. 148.
- (2002), *Kształcenie nauczycieli religii. Scenariusze zajęć*. Olsztyn, Wydawnictwo Archidiecezji Warmińskiej, ss. 68.
- (2004), *Edukacja i religia jako źródła rozwoju egzystencjalno-kognitywnego. Studium hermeneutyczno-krytyczne*, Toruń, Wydawnictwo Naukowe UMK, ss. 283.
- (2005), *Od religii do wiary. Przewodnik metodyczny dla nauczycieli religii*, Olsztyn, Wydawnictwo Archidiecezji Warmińskiej, ss. 112.
- (2011), *Sens życia a pedagogika. Impulsy myśli Viktora E. Frankla*, Toruń, Wyd. Naukowe UMK, ss. 324.
- (2024), *Meaning of life and pedagogy. Impulses of thought by Viktor E. Frankl*, Kraków, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

Monografie redagowane i współredagowane

- J. Michalski (2011), *Sapientia et adiumentum. W trosce o rozwój innych. Studia dedykowane Profesorowi Zbigniewowi Kwiecińskiemu*, Wyd. UWM, Olsztyn.
- J. Michalski, M. Czarnecka, S. Dziekoński, A. Gralczyk (2019), *Wartość – Człowiek – Wychowanie. Aksjologia w europejskich systemach edukacyjnych*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe UKSW.
- J. Michalski, A. Fidelus (2020), *Człowiek – Duchowość – Wychowanie. Impulsy myśli o. Anselma Gruna*. Tom I, Warszawa, Difin.
- J. Michalski, Z. Kunicki, Z. Kulesz (2020), *Człowiek – Duchowość – Rodzina. Impulsy myśli o. Anselma Gruna*. Tom III, Warszawa, Difin.
- J. Michalski, M. Wolińska (2020), *Człowiek – Duchowość – Ekonomia. Impulsy myśli o. Anselma Gruna*. Tom II, Warszawa, Difin.
- J. Michalski, M. Wolińska (2021), *Edukacyjne wymiary bezpieczeństwa*, Płock, Wydawnictwo Naukowe Mazowieckiej Uczelni Publicznej.
- J. Michalski, A. Baładynowicz, M. Wolińska, Z. Kulesz (2023), *Duchowość jednostki duchowości świata. Dyskurs humanistyczno-pedagogiczny*, Płock, Wydawnictwo Naukowe Mazowieckiej Uczelni Publicznej w Płocku.
- J. Michalski, M. Wolińska (2024), *Peace educatio, religious discourse, and scientific enquiry. Dialogue and collaboration from eastern european contexts*, London and New York, Routledge.

Ważniejsze artykuły naukowe

- J. Michalski (2002), *Wychowanie religijne „wychodzące od człowieka i zorientowane na człowieka”*, „Paedagogika Christiana”, nr 1(9), s. 33-49.
- J. Michalski (2003), *Anwesenheit der Kultur in der Katechese*, „KERYKS” – Internationale Religionspädagogisch – Katechetische Rundschau, nr 1/III, s. 112-124.
- J. Michalski (2003), *Osobowość i indywidualność w wychowaniu według ujęcia chrześcijańskiego*, „Forum Oświatowe”, nr 1(28), s. 55-72.
- J. Michalski (2004), *Korelacja jako zasada współczesnego nauczania religii*, „Paedagogika Christiana”, nr 1/13, s. 113-131.
- J. Michalski (2004), *Rodzicielski obowiązek wychowania dzieci do życia eucharystycznego*, „Katecheta”, nr 9, s. 43-53.
- J. Michalski (2011), *Religionspädagogik in der polnische Schule*, „Christlich-Pädagogische Blätter”, 123. Jahrgang, z. 2, s. 31-40.
- J. Michalski (2011), *Gdybym był bogaty czyli rzecz o ubóstwie*, „Pedagogika społeczna”, nr 2-4, s. 29-37.
- J. Michalski (2011), *Aufbruch zu neuer Gemeinschaft. Kirche in nachchristlicher Gesellschaft*, „Forum Katholische Theologie”, 34 Jahrgang, Heft 1, s. 54-66.
- J. Michalski (2012), *Wychowanie moralne a sumienie człowieka*, „Studia Elbląskie” nr 2/3, s. 87-99.
- J. Michalski (2012), *Kształcenie ogólne czy specjalistyczne? A może jedno i drugie...*, „Paedagogia Christiana”, nr 2(29), s. 107-122.
- J. Michalski (2013), *Verso il rinnovamento dell'educazione religiosa ecclesiale*, „Orientamenti Pedagogici”, vol. 58, nr 2, s. 54-66.

- J. Michalski (2013), *Ewangelizacyjny charakter nauczania religii w szkole*, „Studia Elbląskie” nr 2/39, s. 56-72.
- J. Michalski (2013), *Edukacja religijna a epoka ponowoczesna*, „Paedagogia Christiana”, nr 1(31), s. 45-62.
- J. Michalski (2013), *Antropologiczne uwarunkowania wychowania moralnego*, „Studia Warmińskie”, nr 55, s. 121-137.
- J. Michalski (2014), *Wychowanie do życia w rodzinie trwalej*, „Studia Warmińskie” nr 57, s. 251-263.
- J. Michalski (2014), *Der Lernort Religionsunterricht in der modernen Gesellschaft*, „Forum Katholische Theologie”, 37 Jahrgang, Heft 2, s. 97-113.
- J. Michalski (2015), *Pedagogiczne implikacje filozofii dialogu*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici PEDAGOGIKA” nr XXV, Nauki Humanistyczno-Społeczne, z. 395, s. 98-114.
- J. Michalski (2015), *Okres wielkiego niepokoju. O wychowaniu seksualnym w zreformowanej szkole*, „Edukacja”, nr 2, s. 101-108.
- J. Michalski (2015), *Aktywność jako kryterium przystosowania społeczno-osobowego dzieci. Założenia teoretyczne*, „Studia Warmińskie”, nr 58, s. 143-155.
- J. Michalski (2016), *Aplikacja kategorii sensu do pedagogiki w wymiarze teoretycznym i praktycznym*, „Społeczeństwo – Edukacja – Język”, Tom 4, s. 32-46.
- J. Michalski (2017), *Doświadczenie przeżyte czy rytualne wdrożenie. Propozycja edukacji religijnej w epoce ponowoczesnej*, „Społeczeństwo – Edukacja – Język”, Tom 5, s. 125-137.
- J. Michalski (2018), *Edukacyjne niepokoje tożsamości*, „Paedagogia Christiana”, nr 2/42.
- J. Michalski (2020), *Analiza transakcyjna a wychowanie moralne człowieka*, „Forum Teologiczne” nr II, s. 95-111.
- J. Michalski (2020), *Wychowanie religijne dzieci i młodzieży przez katechezę*, „Sociologia Wychowania”, Tom XIV – Nauki Humanistyczno-Społeczne, nr 339, s. 211-229.
- J. Michalski (2021), *Ewangelizacyjny charakter nauczania religii w szkole*, „Studia Elbląskie”, nr 2/14, s. 108-120.
- J. Michalski, M. Wolińska (2022), *Dolegliwość kary a poczucie sensu życia osób przebywających w izolacji penitencjarnej*, „The Prison Systems Review”, 117 (IV), s. 1-23.
- J. Michalski, A. Bałandynowicz, M. Wolińska (2023), *Miłość odkrywaniem tajemnicy życia człowieka*, „Paedagogia Christiana”, 2/52, s. 35-53.
- J. Michalski, K. Maier (2023), *„Plus ratio quam vis”: propozycja wychowania do pokoju poprzez edukację religijną*, „Forum Pedagogiczne”, Tom 13, nr 2, s. 39-52.

Wybrane rozdziały z monografii naukowych

- J. Michalski (2011), *Sens cierpienia w perspektywie analizy egzystencjalnej. Propozycja Viktora Franka*, [w:] J. Binnebesel, J. Bleszyński, Z. Domżał (red.), *Wielowymiarowość cierpienia*, Wyd. WSEZINS, Łódź, s. 76-91.
- J. Michalski (2011), *Filozoficzno-pedagogiczne aspekty współczesnego fundamentalizmu*, [w:] Z. Kwieciński, M. Jaworska-Witkowska (red.), *Ku integralności edukacji i humanistyki. Księga Jubileuszowa dla Lecha Witkowskiego*, Warszawa, Wyd. Adam Marszałek, Toruń, s. 533-546.
- J. Michalski (2011), *Educazione ed etica come preconditione per la formazione dell'individuo nella società democratica*, [w:] G. Guarnieri (red.) *Educazione ed etica*, Editore Bonanno 2008, ss.216.

- J. Michalski (2011), *Doświadczenie przeżyte czy rytualne wdrożenie. Propozycja współczesnej edukacji religijnej*, [w:] R. Borowicz, Z. Kwieciński (red.), *Wychowanie w społeczeństwie permanentnego kryzysu*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń, s. 151-167.
- J. Michalski (2011), „*Plus ratio quam vis*”. *Propozycja wychowania do demokracji*, [w:] J. Michalski (red.), *Sapientia et Adiumentum. W trosce o rozwój innych. Studia dedykowane Profesorowi Zbigniewowi Kwiecińskiemu*, Olsztyn, Wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, s. 465-476.
- J. Michalski (2012), *W trosce o człowieka. Podstawowe linie życia i pontyfikatu Jana Pawła II*, [w:] J. Bagrowicz, W. Karaszewski (red.), *Jan Paweł II. Związki z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu*, Wyd. UMK, Toruń, s. 59-73.
- J. Michalski (2012), *W kierunku współczesnej koncepcji edukacji religijnej*, [w:] J. Michalski, A. Zakrzewska (red.), *Pedagogika chrześcijańska. Tradycja – Współczesność – Nowe wyzwania*, Wyd. Adam Marszałek, s. 126-142.
- J. Michalski (2013), *Vita e senso: sfida e scommessa. Una lettura antropologica*, [w:] D. Bruzzone, Gruppo Editoriale (red.), *Nuovi orizzonti di ben-essere esistenziale*, Torino, s. 47- 67.
- J. Michalski (2014), *Zasady edukacyjne w katechezie*, [w:] Z. Kunicki (red.), *Człowiek – Sacrum – Bóg. Szkice filozoficzno-teologiczne*, Wyd. Archidiecezji Warmińskiej, Olsztyn, s. 95-108.
- J. Michalski (2014), *Die Personalität des Menschen als Grundlage*, [w:] F. Weidmann (red.), *Religionsunterricht in Vergangenheit und Gegenwart*, Auer Verlag, Donauwörth, s. 178-200.
- J. Michalski (2016), *W kierunku wielowymiarowej teorii nauczania religijnego. Krytyczny przegląd teorii*, [w:] Jarosław Michalski (red), *Człowiek wobec współczesnych wyzwań kulturowych*, Wyd. PWSZ, Płock, s. 63-79.
- J. Michalski (2017), *Filozoficzno-pedagogiczne aspekty współczesnego fundamentalizmu*, [w:] B. Kutrowska (red.), *Wobec pytań o teraźniejszość i zmianę. Kultura – Demokracja – Edukacja*, Wyd. DSW, Wrocław, s. 134-148.
- J. Michalski (2017), *Doświadczenie sensu i jego znaczenie dla egzystencji człowieka*, [w:] J. Michalski (red.), *(Re)adaptacja w sytuacji zmiany społecznej*, Wyd. PWSZ, Płock, s. 54-66.
- J. Michalski (2017), *Między humanizmem a nihilizmem. Rola współczesnej szkoły w wychowaniu seksualnym młodzieży*, [w:] M. Dubis (red.), *Pedagogiczne uwarunkowania zachowań ryzykownych. Teraźniejszość i przyszłość*, Wyd. WSEiI, Lublin, s. 91-102.
- J. Michalski (2019), *Znaczenie wychowania wielopokoleniowego dla edukacji wielokulturowej* [w:] J. Michalski, M. Czarnecka, S. Dziekoński, A. Graczyk (red.), *Wartość – Człowiek – Wychowanie. Aksjologia w europejskich systemach edukacyjnych*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe UKSW, s. 415-424.
- J. Michalski (2020), *Duchowość a sens cierpienia w perspektywie analizy egzystencjalnej* [w:] J. Michalski, A. Fidelus (red.), *Człowiek – Duchowość – Wychowanie. Impulsy myśli o. Anselma Gruna*. Tom I, Warszawa, Difin, s. 95-104.
- J. Michalski (2022), *Między tradycją a ponowoczesnością. W kierunku współczesnego modelu wychowania religijnego* [w:] M. Szymańska, Z. Marek, J. Mółka (red.), *Pedagogika i teologia w realizacji zadań codzienności*, Kraków, Akademia Ignatianum w Krakowie, s. 99-114.

- J. Michalski, M. Wolińska (2023), *Konstruowanie tożsamości podmiotowej w kontekście kategorii sensu w czasie pandemii koronawirusa* [w:] T. Sołtysiak, O. Mieczysław (red.), *Pandemia koronawirusa. Od wyzwań i dramatów do działań*, Toruń, Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, s. 43-54.
- J. Michalski, A. Bałandynowicz, M. Wolińska (2024), *Inner peace: A Foundation for life and social ecology* [w:] J. Michalski, M. Wolińska (red.), *Peace education, religious discourse, and scientific enquiry. Dialogue and collaboration from eastern european contexts*, London and New York, Routledge, s. 19-36.

Hasła encyklopedyczne autorstwa J. Michalskiego

- Oberlin Jean-Federic, Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku, red. T. Pilch, T. 2, Warszawa 2003, Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Rosmini-Serbaty Antonio, Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku, red. T. Pilch, T. 2, Warszawa 2003, Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Rozwój, Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku, red. T. Pilch, T. 2, Warszawa 2003, Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Rozwój moralny, Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku, red. T. Pilch, T. 2, Warszawa 2003, Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Ferriere Adophe, Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku, red. T. Pilch, T. 1, Warszawa 2002, Wydawnictwo Akademickie „Żak”.

Projekty badawcze

W ostatnich latach swojej działalności akademickiej ks. prof. Jarosław Michalski z powodzeniem realizował liczne projekty badawcze o znaczeniu krajowym i międzynarodowym, znacząco wzbogacając dorobek naukowy Instytutu Nauk Pedagogicznych UKSW oraz całego środowiska pedagogicznego. Jego aktywność projektowa odznaczała się szeroką perspektywą badawczą, a także umiejętnością inicjowania przedsięwzięć odpowiadających na aktualne potrzeby edukacji, pedagogiki religii i filozofii wychowania. W ramach programu „Doskonała Nauka II – Wsparcie konferencji naukowych” ks. prof. Jarosław Michalski kierował projektem pt. *Pokój fundamentem człowieczeństwa. Teoria a praktyka edukacyjna*. Jego celem było pogłębienie interdyscyplinarnej refleksji nad ideą pokoju jako kluczową kategorią współczesnej humanistyki i praktyki edukacyjnej.

Profesor pełnił również funkcję kierownika projektu monografii pt. *Meaning of life and pedagogy. Impulses of thought by V.E. Frankl*, dofinansowanego w module „Doskonała Nauka II – Wsparcie monografii naukowych”, realizowanego we współpracy z Akademią Mazowiecką w Płocku. Projekt ten wpisywał się w jego wieloletnie badania nad aksjologią wychowania oraz znaczeniem sensu życia w formacji młodego pokolenia.

Wyrazem zaangażowania Profesora w rozwój współpracy międzynarodowej było również kierowanie projektem *UKSW Goes Global* – inicjatywa na rzecz umiędzynarodowienia działalności naukowej, który uzyskał wsparcie Narodowej

Agencji Wymiany Akademickiej w programie Welcome to Poland. Budżet projektu obejmował działania na rzecz podnoszenia poziomu umiędzynarodowienia badań, dydaktyki oraz integracji środowiska akademickiego.

Realizowane przez ks. prof. Jarosława Michalskiego projekty stanowią trwałą wkład w rozwój nauk pedagogicznych, a ich efekty są świadectwem jego wizji, pracowitości i konsekwentnego dążenia do podnoszenia jakości badań oraz współpracy naukowej.

Udział w programach międzynarodowych oraz aktywność na rzecz organizacji międzynarodowych i uczestnictwo w konferencjach, seminariach, sympozjach naukowych

Aktywność ks. prof. dr hab. Jarosława Michalskiego obejmowała wyjątkowo szeroki zakres działań naukowych i organizacyjnych, obejmujących zarówno środowisko krajowe, jak i międzynarodowe. Profesor był zaangażowany w liczne programy współpracy zagranicznej oraz inicjatywy naukowe o charakterze międzykulturowym, w których pełnił rolę eksperta i partnera merytorycznego. Odgrywał kluczową rolę w organizacji wielu konferencji, seminariów i sympozjów, często przewodnicząc komitetom naukowym lub współtworząc ich koncepcję programową. Jako ceniony specjalista regularnie uczestniczył w panelach eksperckich oraz debatach naukowych, reprezentując polską pedagogikę na forum międzynarodowym. Jego wszechstronna aktywność naukowa i organizacyjna stanowiła istotny wkład w rozwój środowiska akademickiego oraz w budowanie dialogu międzykulturowego. W ramach swojej międzynarodowej aktywności naukowej ks. prof. dr hab. Jarosław Michalski pełnił także funkcję polskiego eksperta w programach europejskich, w tym w latach 2001-2003 uczestniczył w realizacji projektu PHARE SMART PL, Komponent 07 Educazione e Scuola, prowadzonego przez Papieski Uniwersytet Salesjański w Rzymie oraz Instytut Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Działalność społeczna i pełnione funkcje

Ksiądz Profesor Jarosław Michalski pełnił również wiele istotnych funkcji, ważnych nie tylko pod kątem własnego rozwoju i pracy naukowej, ale dzięki zajmowanym stanowiskom rozwijał i wspierał pokolenie młodych naukowców, motywował do dalszej pracy, stwarzał szanse na lepszy rozwój osobowy i instytucji, w których pracował. W ostatnich latach, pracując na Wydziale Nauk Pedagogicznych UKSW, zajmował stanowisko Dyrektora Instytutu Pedagogiki UKSW. Był również Przewodniczącym Rady Dyscypliny Pedagogiki UKSW, a także kierował Katedrą Filozofii i Socjologii Wychowania w Wydziale Nauk Pedagogicznych UKSW. Poza wymienionymi funkcjami zajmował również od 2009 roku miejsce członka zarządu Instituto di Sociologia de Educazione nella UPS – Università Pontificia Salesiana

w Rzymie. Był także członkiem Zespołu Pedagogiki Chrześcijańskiej Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk w Warszawie oraz członkiem zarządu, ekspertem ze strony polskiej EUFRES – European Forum For Religious Education in School w Wiedniu w Austrii. Natomiast w roku 2008 został wybrany jako przedstawiciel Polski do Międzynarodowej Komisji Akredytacyjnej ds. jakości kształcenia w Kongregacji do spraw Wychowania Chrześcijańskiego przy państwie Watykan (Agency for Quality Assurance – AVEPRO – Agenzia per la Valutazione e la Promozione della Qualità delle Facoltà Ecclesiastiche).

Działalność dydaktyczna

Dorobek dydaktyczny ks. prof. Jarosława Michalskiego stanowi istotną część jego naukowej aktywności i wywiera trwały wpływ na kolejne pokolenia badaczy pedagogiki i teologii. Profesor prowadził zajęcia na różnych poziomach kształcenia akademickiego, wyróżniając się umiejętnością łączenia wysokich wymagań merytorycznych z troską o indywidualny rozwój studentów. Jego wykłady i seminaria cechowały się klarownością wyводу, głębokim zakorzenieniem w najnowszych nurtach badań oraz szczególną dbałością o formowanie krytycznego i samodzielnego myślenia.

Znaczącą częścią dorobku dydaktycznego Profesora było wieloletnie zaangażowanie w kształcenie młodej kadry akademickiej. Wypromował wielu doktorów, których wspierał na każdym etapie przygotowywania dysertacji – od wyboru problematyki badawczej, przez konstrukcję metodologiczną, aż po ostateczną redakcję pracy. Jako promotor wyróżniał się rzadką umiejętnością towarzyszenia intelektualnego, opartego na życzliwości, dialogu i autentycznym zainteresowaniu rozwojem swoich podopiecznych.

W pracy dydaktycznej ks. prof. Jarosław Michalski przekazywał studentom i doktorantom rozległą wiedzę teoretyczną oraz bogate doświadczenie dydaktyczno-naukowe, zdobywane zarówno w kraju, jak i podczas licznych pobytów zagranicznych. Jego zaangażowanie budowało środowisko akademickie oparte na wzajemnym szacunku, wysokich standardach naukowych i twórczej wymianie myśli. Dzięki temu Profesor pozostawił trwały ślad w kształtowaniu współczesnych badaczy zajmujących się pedagogiką, edukacją religijną i filozofią wychowania.

Ks. prof. dr hab. Jarosław Michalski pozostawił po sobie dziedzictwo, które trwale wpisuje się w rozwój polskiej pedagogiki, pedagogiki religii i filozofii wychowania. Jego dorobek naukowy, działalność dydaktyczna oraz liczne inicjatywy organizacyjne ukazują postać uczonego o wyjątkowej erudycji, pracowitości i zdolności integrowania środowisk naukowych. Wrażliwość intelektualna, niesłabnąca pasja badawcza oraz głęboka troska o rozwój młodego pokolenia badaczy sprawiły, że stał się dla wielu nie tylko mistrzem, lecz także autorytetem moralnym i przewodnikiem. Pozostaje w pamięci jako uczony, którego życie i praca wyznaczały wysokie standardy rzetelności, odpowiedzialności i humanistycznego zaangażowania.

Oświadczenia

Autorstwo: Koncepcja, M.C. i M.Ż.; przygotowanie pierwszej wersji artykułu, M.C. i M.Ż.; pisanie – przegląd i edycja, M.C. i M.Ż. Wszyscy autorzy zapoznali się z opublikowaną wersją manuskryptu i wyrazili na nią zgodę.

Finansowanie badań: Nie dotyczy.

Oświadczenie właściwej komisji etycznej: Nie dotyczy.

Oświadczenie o dostępności danych: Nie dotyczy.

Oświadczenie dotyczące narzędzi sztucznej inteligencji: Autorki oświadczają, że w przygotowaniu niniejszego manuskryptu nie wykorzystano żadnych narzędzi sztucznej inteligencji.

Podziękowania: Nie dotyczy.

Konflikt interesów: Nie dotyczy.